

THE NATIONAL FESTIVAL OF BULGARIAN FOLK ART IN KOPRIVSHTITSA (PROBLEMS AND DIRECTIONS THROUGH THE EYES OF THE RESEARCHER)

Galina Lukanova

*Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum
at the Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria*

Abstract: *The report presents observations covering the last several editions of the National Festival of Bulgarian Folklore in Koprivshtitsa. It contains recommendations and possible paths for its development as an event of national importance, presenting preserved ritual practices, songs and dances.*

Keywords: *National Festival; Songs; Dances; Ritual Practices.*

НАЦИОНАЛНИЯТ СЪБОР НА БЪЛГАРСКОТО НАРОДНО ТВОРЧЕСТВО В КОПРИВЩИЦА (ПРОБЛЕМИ И ПОСОКИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛЯ)

В периода 8-10 август 2025 г. в Копривщица се проведе Тринадесетото издание на Националния събор на българското народно творчество – точно 60 години след неговото създаване през 1965 г. и три години след предходното му издание през 2022 г. Включването ми в предварителните етапи на селекция и участието ми като жури на една от сцените на Събора, провокира в мен някои анализи и разсъждения за проблемите и посоките за запазването и развитието му.

Идеята за създаването на национален събор на българското народно творчество възниква след провеждането на редица регионални събори в началото на 60-те години. На специална конференция, организирана през 1963 г. от Комитета за наука и изкуство и Централния дом на народното творчество, по предложение на Райна Кацарова за място на организирането на такъв събор е определен град Копривщица¹ [1: р. 208].

Статистиката отчита интерес от страна на публиката и нарастващ брой на изпълнителите – от 4 хиляди през 1965 г., до рекордния брой от 18 500 регистрирани участници на Петия събор през 1986 г. и общо присъстващи повече от 80 000 човека, от които 2500 специалисти и любители от чужбина² [1: р. 209].

Политическите промени през 1989 година поставят под въпрос съществуването на събора в Копривщица, но макар и с намалено финансиране, Шестото издание се провежда през 1991 г. За 60 години са осъществени тринадесет издания, като Съборът претърпява редица изменения по отношение на организиране, финансиране, статут, предварителна селекция, награди, отразяване и др. и предизвиква оживени дискусии в научните и културните среди, както и сред широката общественост.

¹ Пейчева, Лозанка. Между Селото и Вселената: старата фолклорна музика от България в новите времена. София. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2008, с. 208.

² Пак там, с. 209.

На 1 декември 2016 г. Националният събор на българското народно творчество в Копривщица: система от практики за представяне и предаване на културното наследство е вписан в Регистъра на добрите практики за опазване на нематериалното културно наследство на UNESCO³ [2]. Това признание още веднъж повишава отговорността на България за неговото запазване като световно призната добра практика.

Моите наблюдения върху Националния събор на народното творчество в Копривщица обхващат последните четири издания – Десето (2010-та г.), Единадесето (2015 г.), Дванадесето (2022 г.) и Тринадесето (2025 г.). Някои от тези наблюдения са описани в статията „XII Национален събор на българското народно творчество – Копривщица, 2022 – проблеми, интерпретации, тенденции“⁴ [3]. Основен акцент в изложението е да се анализират причините за чувствителния спад на интереса към Събора и броя на участниците – регистрирани около 7 хиляди изпълнители през 2022 г. Като основни причини са изброени пандемията от COVID 19, нарастването на броя на регионалните събори и фестивали, демографският фактор, икономически съображения, пропуски в осигуряването на подходящи условия в Копривщица и на сцените, в рамките на Събора. Направени са някои изводи и препоръки.

За съжаление, три години по-късно, въпреки че вече не сме в период на пандемия, Тринадесетото издание отчита около 6 000 участника, което е с около 1000 по-малко от предходното издание.

Предстояща задача на организаторите, в това число и на експертите от ИЕФЕМ, е да проследят причините и цялостно да диагностицират всичките проблеми около организирането и провеждането на Събора. Такива стъпки вече има, след проведена на 12.08.2025 г. Заключителна среща между заместник министъра на културата Ашот Казарян, кмета на град Копривщица Мария Тороманова, областния управител на Софийска област Силвия Арнаутска, представители на БАН, на медиите и на Министерството на вътрешните работи⁵ [4]. Работна среща за инициране на промени в статута и предложения за по-добра координация и планиране на подготовката и осъществяването на Националния събор се проведе и на 25.09.2025 г. между експерти от Института за етнология и фолклористика с етнографски музей и от Института за изследване на изкуствата – двете научни звена от БАН, на които е поверено журирането и документирането на шестте сцени.

³ Уеб страница на Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на Европа. Достъпно на <https://www.unesco-centerbg.org/countries/bulgaria/> Посетено на 24.09.2025 г.

⁴ Луканова, Галина. „XII Национален събор на българското народно творчество – Копривщица, 2022 – проблеми, интерпретации, тенденции“. 50 години традиции и развитие на българския фолклор – сборник статии от Юбилейна международна научна конференция, Пловдив 27-28.10.2022 г., с.175-180. Достъпно на <https://www.artacademyplovdiv.com/amtii/Konferencii/50%20god%20katedra%20Muzikalen%20folklor.pdf> .

⁵ Заключителна среща за XIII събор на българското народно творчество в Копривщица се проведе в София. Достъпно на https://www.bta.bg/bg/news/lik/947361-zaklyuchitelna-sreshta-za-hiii-sabor-na-balgarskoto-narodno-tvorchestvo-v-kopriv?fbclid=IwY2xjawNDWdFleHRuA2FlbQlXMQABHinpqp-4W9L_DfhfT_ZWLgfuSm8ORblWCCWs_S8c1iY1t_QhEKBDelBFoPR_aem_1e0zVjB5bbSpEFEAh1f8A Посетено на 26.09.2025 г.

Без да анализирам подробно причините, довели до сегашното състояние на Събора (те тепърва ще бъдат посочвани, с цел тяхното коригиране), ще споделя някои мои разсъждения, през погледа ми на изследовател.

Съборът в Копривщица е със статут на Национален събор – различен и по-значим от всички регионални събори, вписан в Регистъра на добрите практики за опазване на нематериалното културно наследство на UNESCO. За да бъде съхранен като събитие с важно културно и обществено значение, е необходима национална политика и целенасочена работа във всички етапи от неговата подготовка и провеждане. В последните години се наблюдава нарастване на броя на регионалните събори и фестивали, много от тях с конкурсен характер, с акцент на различни аспекти от локалната или националната култура – обичаи, храна, съвременни интерпретации на фолклора и хореография, национални и местни празници. При самото организиране на Националния събор в Копривщица е необходимо изрично да се подчертае, че макар представянето на участниците да е на концертен подиум, основна цел е да бъдат съхранени и показани по възможно най-автентичен начин най-старинните пластове, достигнали до нас. Подготовката за това включва проучване на запазените архиви и методична работа на кандидат-изпълнителите със специалисти. Необходимо е навременно провеждане на регламентирания предварителни етапи, съобразно установените срокове, където да бъде извършена и същинската финална селекция. Недопустимо е до сцените на събора в Копривщица да достигат композиторски или хореографски обработени песни и танци, неавтентични костюми и музика, която звучи на запис. Това в огромна степен променя замисъла и смисъла на идеята „Национален събор“ и за мен това е проблем от първостепенна важност.

Дискусионен въпрос е необходимостта от съревнование между участниците и диференциране в класирането им. Основна цел на предварителните селекции, според мен, е покриването на всички критерии за допускане до сцените на Събора и това вече е завоювано постижение. Моята позиция е, че именно след класирането на регионален етап, държавата и общините трябва да имат механизмите чрез специални целеви фондове да обезпечат пътуването на селектираните участници до Събора, както и разходите им, свързани с подготовката на костюмите, музикалните инструменти и осигуряването на съпровождащи музиканти – разходи, често посочвани като сериозна икономическа пречка.

В своята статия, свързана с Дванадесетото издание на Националния събор откроявам няколко основни пропуски в осигуряването на подходящи условия в Копривщица и на сцените – ограничения брой леглова база в града и околността; полевите условия в специално построения палатков лагер; недостатъчния брой микробуси, предназначени за извозването на участниците до сцените в местността „Войводенец“; липсата на спешни медицински екипи; псевдо-фолклорните стоки, изложени на сергии за продажба и твърде различната от фолклорна музика, звучаща от заведенията в града. Според наблюденията ми от Тринадесетото издание, картината остава почти същата и би могла да се обобщи по следния начин:

- Според мен неефективно оползотворена леглова база, заради желанието на много от хотелите в града и околностите стаите да бъдат предоставени на чужденци на завишени цени. В групи в платформата Фейсбук

непосредствено преди началото на Събора се предлагаха места за нощувка, очевидно останали незаети;

- Алтернативен вариант за настаняване в Копривщица е специално подготвеният за дните на Събора палатков лагер. За отбелязване е, че макар условията да са полеви, тази година те бяха далеч по-добри от предходни години – нови палатки, оборудвани с походни легла и осигурени цистерни с вода;
- Броят на микробусите, извозващи публика и участници до сцените тази година беше по-голям и според мен бяха създадени по-добри условия за придвижване на желаещите;
- Проблемът със спешните екипи остана същият (само една линейка и труднопроходим терен) и това доведе до напрежение около сериозни медицински състояния;
- От заведенията в града и тази година звучеше музика, неподходяща за идеята на събора, а някои от продаваните стоки граничеха с недопустимото за добрия вкус;
- Сериозен проблем остана липсата на подходящи условия за публика и участници около сцените и излагането на силното слънце, макар че този път организаторите от община Копривщица бяха осигурили палатки за преобличане на участниците.

Като един от най-сериозните технически проблеми бих открила много ниското качество на озвучаване по сцените – неработещи микрофони, непрекъснато донагласяне на стойки и микрофони, микрофония. Озвучителната фирма оправда ситуацията с възникнали множество токови удари в дните на Събора, но липсата на добро озвучаване отчитам като едно от най-проблемните неща – и за участниците, и за публиката, и за документирането на изпълненията. Съществуват модерни сглобяеми сцени с козирка, която да предпазва от слънце и дъжд, с дървена повърхност, по която да отеква звукът от стъпките на танцьорите като важна част от възприятието на танца, с модерна техника като фонови микрофони, разположени над участниците, което да не смущава техните певчески и танцови изпълнения или пресъздаването на различни обреди. При добро финансово планиране, всички тези неща са напълно осъществими. Нещо повече, смятам, че всички изпълнения следва да бъдат напълно документираны не само от изследователите от научните институти, но и от БНР и БНТ, с цел съхранение и изготвяне на специални професионално направени филми за всяко едно от изданията на Събора.

Като слабост отчитам и липсата на подробна информация за изпълненията на отделните сцени, както и почти пълната липса на информация на английски език – неща, недопустими за събитие от подобен мащаб, всички те преодолими при дългосрочно планирана предварителна подготовка.

Макар ежедневието в съвременността да ни отдалечава от времето на предците ни, в което животът е бил подчинен на календарната и семейната празничност, все още има запазени обичаи, песни и танци. Наша отговорност е те да бъдат подходящо представени и съхранени по най-добрия начин за бъдните поколения.

REFERENCES // ЛИТЕРАТУРА:

1. L. Peycheva. "Mezhdu Seloto i Vselenata: starata folklorna muzika ot Bulgariya v novite vremena" (in Bulgarian). Academic publisher "Prof. Marin Drinov", Sofia, Bulgaria, 2008. // [Пейчева, Лозанка. (2008) Между Селото и Вселената: старата фолклорна музика от България в новите времена. София. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“].
2. UNESCO "Regional Centre Sofia – UNESCO". // [Уеб страница на Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на Европа]. URL: <https://www.unesco-centerbg.org/countries/bulgaria/> (accessed: 24.09.2025).
3. G. Lukanova. "XII Natcionalen sabor na balgarskoto narodno tvorchestvo – Koprivshtitsa, 2022 – problemi, interpretatsii, tendentsii" (in Bulgarian). In Proceedings of Jubilee International Scientific Conference, Plovdiv, Bulgaria. 2022. Pp. 175-180. // [Луканова, Галина. (2022). „XII Национален събор на българското народно творчество – Копривщица, 2022 – проблеми, интерпретации, тенденции“. 50 години традиции и развитие на българския фолклор – сборник статии от Юбилейна международна научна конференция, Пловдив 27-28.10.2022 г., с. 175-180]. URL: <https://www.artacademyplovdiv.com/amtii/Konferencii/50%20god%20katedra%20Muzikalen%20folklor.pdf> (accessed: 24.09.2025).
4. "Zaklyuchitelna sreshta za XIII sabor na balgarskoto narodno tvorchestvo v Koprivshtitsa se provede v Sofiya" // [Заклучителна среща за XIII събор на българското народно творчество в Копривщица се проведе в София]. URL: <https://www.bta.bg/bg/news/lik/947361-zaklyuchitelna-sreshta-za-hiii-sabor-na-balgarskoto-narodno-tvorchestvo-v-kopriv?fbclid=IwY2xjawNDWdFleHRuA2FlbQIxMQABHinppq-4W9L DfhlfT ZWLgfUSm8ORbIWCCWs S8c1iY1t QhEKBDelBFoPR aem 1e0zVjB5bbbspEFEAh1f8A> (accessed: 26.09.2025).

Гл. ас. д-р Галина Луканова

Институт за етнология и фолклористика с етнографски музей
при Българска академия на науките, София, България

mgmusic@abv.bg

Author's data were published according GDPR rules and publication ethics of the journal.

KIN Journal: <https://www.math.bas.bg/vt/kin/>

Received: 14 October 2025

Accepted: 05 March 2026

Published: 30 June 2026

DOI: <https://doi.org/10.55630/KINJ.2026.120103>

TITLE, ABSTRACT AND KEYWORDS IN BULGARIAN

НАЦИОНАЛНИЯТ СЪБОР НА БЪЛГАРСКОТО НАРОДНО ТВОРЧЕСТВО В КОПРИВЩИЦА (ПРОБЛЕМИ И ПОСОКИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛЯ)

Резюме: В доклада са представени наблюдения, обхващащи последните няколко издания на Националния събор на българското народно творчество в Копривщица. Формулирани са препоръки и възможни пътища за неговото развитие като събитие с национално значение, представящо запазени обредни практики, песни и танци.

Ключови думи: Национален събор, песни, танци, обредни практики